

ARSZENYIJ TARKOVSKIJ

Verseivel fia, Andrej Tükör című filmjében találkoztam először - gyenge, félig vagy egészen nyers fordításokban, így semmi hatást nem tettek rám. Az orosz irodalom kiváló szegedi kutatója, *Szóke Katalin* (ideje az ő nevét is leírnom, olyan sok mellőzött orosz költőre hívta fel a figyelmemet) adta kezembe *Arszenyij Tarkovszkij* 1982-es válogatott kötetét: beleolvastam, és rögtön megcsapott a nagy költészet sztyeppei szél-lélegzete: *„Ha együtt voltunk, minden egyes óra / Ünnepe volt, istenültünk összeforrva ...”*, és *„Midőn fenyők alatt, mint kényszerűzte rab / Vonszolta összetört tagjaimat a lélek...”* - el is határoztam, hogy kötetnyi verset fordítok tőle, amint lehet, amint találok rá kiadót, mert akkor - 1983-ban - még reménytelen vállalkozásnak tetszett egy, a hatalom által el nem ismert orosz költőtől kötetnyi verset kiadni Magyarországon. Néhány év múlva beköszöntött a „glasznoszty”, amely a Szovjetuniót nem tudta megváltani, de a fiókok titkos rekeszeiben bujkáló kéziratoknak megváltást hozott, és előtérbe állított jó néhány, bár nem tiltott, de háttérbe szorított jelentős alkotót. Közéjük tartozott az 1907-ben született Arszenyij Tarkovszkij is, fiatal költőként Marina Cvetajeva utolsó moszkvai hónapjainak tanúja, akit később Anna Ahmatova legjelentősebb kortársai közé sorolt, s aki *első kötetével 55 éves korában, 1962-ben jelentkezhett - abban az időben, amikor filmrendező fia első sikereit aratta.* (Az én fordításkötetem 1988-ban jelent meg az Európa Kiadónál.) Személyesen sohasem találkoztam a költővel - 1989 júniusában, amikor végre rászántam magam egy moszkvai útra, megérkezésem után tudtam meg, hogy már egy hete halott. Fiát, az emigrációba kényszerített Andrejt így is túlélte - egy tévéinterjúban láttam, amint elsírja magát a magyar riporternő Andrejre vonatkozó kérdésére. Miért nem kellett a szovjet hivatalosságnak ez a szelíd lelkű, politikától tartózkodó költő, aki közép-ázsiai költők tucatjait ültette át oroszra, s aki ráadásul még háborús hős is volt - fél lábát a Moszkva alatti harcokban vesztette el -, ki tudja ma megmagyarázni? Talán Cvetajevát idéző-sírató versei miatt? Vagy mert nem állt be a dicsőítők karába? Mások - Paszternák, Ahmatova sem, igaz ők túl nagy tekintéllyel rendelkeztek ahhoz, hogy - egy-egy dühödt kampányt kivéve - teljesen elhallgattassák őket. De talán éppen miattuk büntették a később jöttet, a még névtelen „tanítványt” - s amikor szóhoz juthatott, Jevtusenkováék hangoskodó nemzedéke háttérbe szorította az ő férfiasan zengő, de halk hangját. *„A vér szava súgja nekem - házitücsök vagyok én”* - írja önmagáról, s művei valóban az intim szféráról vallanak, a lélek belső tájain kalandoznak,

rokonainak az erdő fáit, a halálra űzött vadakat, az éjszaka életre kelő, lázadó tárgyakat tartja, verseiben a holtak lelkei bolyonganak, a halhatatlanságot az emberi emlékezet jelenti számára.

Élete utolsó hónapjaiban ő, az örök mellőzött, az orosz költészet pátriárkája lett, s hirtelen elismertetését, megkésett hírnevét nem fia rehabilitálásának köszönhette, mint ahogy sokan gondolták, hanem annak a csöndes, könnytelen, férfias keserűségnek, amelyet lírájával megteremtett. Andrej Tarkovszkij egyik leghíresebb filmje, amelyben az apa alakja nem, de versei többször is felbukkannak, a *Tükör* címet viseli. *Tükör volt Arszenyij Tarkovszkij költészete is* – kicsit homályos, enyhén görbülő tükör, amelyben a távoli dolgok jobban látszottak, mint a közeli, de hűségesebb tükre volt az emberségét a szovjet korszakban is megőrző orosz értelmiségi lelkületnek, amely az új Oroszország legnagyobb reménysége.

Nagymosás

Marina a tálra hajol.

Gőg fortyog a vízben, a habja

Két szorgos karja alól

Szétfröccsen a szürke falakra.

Kicsavarja a
tisztá ruhát.

S tárt ablak
előtt, kiterítve

Hús vásznait, áll.

A világ

Hadd lássa
keresztre feszítve.

Gép búg a
magasban, a tál

Habzó vize
megremeg, és a

Tetón felüvölt a
halál

Zord
hírnökeként a sziréna.

Hol élő árnyad áll, s árnyamra várni fog.

S ha ez csak ámítás, mesebeszéd, hazugság,

S ha már nem emberarc, de gipszárc mered ránk

Némán a föld alól, és kövekből rakott

Szempárja könnytelen, s tekintete halott?...

Az első együttlétek

Ha együtt voltunk, minden egyes óra

Ünnep volt, istenültünk összeforrva,

S nem létezett a földön más. Merész

bsp A tárgyakat - a
kancsót, tálat is,

bsp Úgy állt
köztünk, mint posztján a strázsa,

bsp rezzenetlen,
érchomályú víz.

bsp Nem kérdeztük
az ösvényt, merre visz.

bsp Mint szirmait, a
nagyvilág kitárta

bsp városok
csodás virágait.

bsp gyógyfüvek
lábunk elé heverték,

bsp S minden madár
fölöttünk szállt, s követtek

bsp folyóban
cikázó halrajok,

bsp

Előttünk még a mennybolt is kitárult.

A sors már örülteként loholt utánunk, és a borotvát szorongatott.

(Délmagyarország, 1992. január 18.)

(A **Baka István művei. Publicisztikák, beszélgetések** című kötetből)

[← Előző oldal](#)

[Következő oldal →](#)